

Glorjana Veber,

pesnica, kulturna menedžerka,
ustvarjalca ...

Umetnost je treba iskati povsod, brez predsodkov o njeni trivialnosti, pravi Glorjana Veber, kulturna aktivistka in pesnica iz hibridne generacije, generacije z najvišjo stopnjo hedonistov in kreativcev, kot sama pravi. Ljubezen do poezije jo spremlja iz otroških let. »Ni pomembno, kdaj v življenju se zgodi ljubezen do poezije. Ko se zgodi, je pravi čas za oba. Za poezijo in pesnika.«

Glorjana Veber:
»Če smo odgovorni s seboj in do sebe, se negativni svet stopi v izkušnjo, iz katere se učimo.«

Ksenija Tratnik

V PROCESU USTVARJANJA

»Ko sem v procesu ustvarjanja nečesa specifičnega, govorim zelo pomanjkljivo o tem, s čim se ukvarjam. Zgolj zato, ker želim, da se ideja samostojno razvije v svojem avtohtonem okolju. Pustim, da me ideje vodijo, razvijam jih in na koncu rušim. Iščem vse možne načine, da moje ideje ne bi preživele. Realiziram tisto idejo, ki me premaga.« V okviru IRIU-ja je večino časa posvetila razvoju programa literarnih oziroma umetniških situacij. Približno 700 projektov je bilo usmerjenih v raziskovanje mej med ustvarjalcem, udeležencem in umetniškim delom. »Že pred začetkom sem preizkušala različne modele, ki bi maksimizirali učinkovitost ustvarjalnega trikotnika avtor-delo-bralec. Velikokrat so me ljudje spraševali kako to, da je odziv na IRIU projekte tako velik. Skrivnost je v tem, da je domišljija čudovita zadeva, a brez matematike in statistike, je samo iluzija – blef.« Raziskovanju je posvetila ogromno časa, zaradi česar je bila primorana nekatere ideje za nekaj časa postaviti na stran. Zdaj jih realizira. Ena izmed njih je povezana s trgom, ki ne bi razčlovečil umetnikove ustvarjalnosti, vrednosti in cene. »Bomo videli kaj bo, če bi lahko s tem prispevala tudi k neodvisnosti od javnih sredstev. Drug projekt je vezan na

Umetniki so kapital države

Glorjana Veber nam v pogovoru razkriva, ali res poezija spreminja zavest ljudi in jezik spreminja svet, zakaj umetniška svoboda, škodljivo prekarno delo, kam gre trend bralnih navad in kako je z umetnostjo kot novim podjetništvom.

Ovire so nujen korak, brez njih ni hoje, govori o začetkih inštituta IRIU (Inspiracija, Raziskovanje, Inovacija, Umetnost), ki ga vodi in pripravlja inovativni-eksperimentalni program bralne kulture, s portalom, ki ponuja zanimive aplikacije za umetnike in podjetnike. »Ko me ni zraven, navadno rečejo, da sem akumulatorka idej, sicer se predstavim kot raziskovalka. Gre za način kako živim svoje delo, pa najsi gre za delo kulturne me-

nedžerke, pesnice, marketinške inovatorke, producentke ali česa drugega. Na svojem inštitutu sem se namesto kot direktorica podpisovala kot detektorica.« Meni, da je to najboljši približek tistega, kar jo opredeljuje: inovacije, ideje, domišljija in kreativnost. Življenje nas živi, sistem pa sistemizira. Zato jo raziskovanje in opazovanje fascinirata, pri čemer ji je najbolj blizu pogled z roba, saj se tam center najbolj vidi. »A vsa poklicanost, ki jo opravljam, je povezana s poezijo, tudi področje podjetništva. Besede razumem kot energijo, barve, zvok, ritem, spomin in števila. Črke mi pomenijo samo njihovo vidno manifestacijo. Dokler imamo jezik, smo odprte knjige.«

glasbeno področje, kjer je še precej dela. To je, kar se tiče dela v okviru IRIU-ja, kjer mi je med drugim bistveno, da vsake toliko let naredim rez – čas, ko nimamo projektov. Nenehna produkcija lahko iztroši samo sebe, česar si ne želim. Tudi ptič rabi vsake toliko časa vejo,« se namuzne.

ALI SMO ZARADI BRANJA KNJIG BOLJ SOČUTNI?

Pri pisanju doktorata iz literarnih ved na FF (Poezija kot element družbene spremembe) je spoznala, da medtem, ko je pesnik čustven, je politik ranljiv, enako je s poezijo in družbo. Poezija spreminja zavest ljudi, vpliva na oblikovanje vrednot, okusa, norm, vpliva na družbene situacije in v določenih razmerah lahko, ob aktivaciji široke civilne sfere, če se torej ne elitizira, povzroči družbene spremembe večjih razsežnosti. Poleg sočutnosti je zanimiva, a zaradi družbene tekmovalnosti pričakovana, visoka stopnja narcisoidnosti. Ta je skrb vzbujajoča, saj je narcisoiden človek za sistem predvidljiv, lažje se ga usmerja in intelektualno nadzira. Žal ta raste med mladimi in tudi z izobraženostjo. »A če se osredotočim na pozitivne karakteristike, je velik porast ustvarjalne sile, ne samo med mladimi, ampak tudi starejšimi generacijami. Bolj jih zanima ustvarjalna kot pa pasivna udeležba na kulturnih dogodkih. Zato je treba publiko »izzivati«, da se razvija. Izredno je odprta do inovativnih bralnih pristopov. Res je, da potrošna literatura v bralni izbiri prednjači, je pa zato zmožnost recepcije poezije povprečnega bralca presenetljiva,« meni sogovornica.

GENERACIJA Z NAJVIŠJO STOPNJO HEDONISTOV IN KREATIVCEV

Poleg teorije (analiza poezije in dogajanja 20. in 21. stoletja v Sloveniji), je izdelala tudi statistično analizo in več študij primerov o bralnih navadah, vrednotah, recepciji bralcev itd. Prvi zaključek po desetih letih raziskovanja je

tisti, ki je oblikovan kot poskus predikcije, pojasnjuje Glorjana. Če predpostavljamo, da se bo socialno stanje slovenske družbe slabšalo, če v obzir vzamemo še naravno staranje petih osnovnih bralnih segmentov (hedonistov in kreativcev, neaktivnih in nezainteresiranih, konformistov in tradicionalistov, cenovno občutljivih, brezbriznih) in če bo Slovenija sledila nezdravim trženjskim in promocijskim ukrepom, brez inovativnih in ustvarjalnih prijemov, ki aktivirajo populacijo, lahko pričakujemo ne samo nadaljevanje, ampak občuten porast negativnega trenda bralnih navad. To pomeni povečanje segmenta cenovno občutljivih bralcev, kamor bo prešlo nekaj tistih iz segmenta hedonistov in kreativcev, prav tako povečanje brezbrizne populacije in prehajanje konformističnih in tradicionalističnih bralcev v neaktivne in nezainteresirane. Ob hkratni politiki zategovanja pasu se bo povečal pritisk na tisti del družbe, ki ga predstavljajo producenti oziroma umetniki, kar pomeni, da bo za ponovno spremembo potrebno še bolj angažirano delovanje umetnika.

Leta 2008 so se v slovenskem literarnem prostoru začela pojavljati besedila o generaciji mladih, rojenih v 80. letih prejšnjega stoletja, ki se jo je napačno poimenovalo za tako imenovano mrtvo generacijo, tudi nemočno, največkrat pa za apatično. Za Glorjano, rojeno na začetku osemdesetih, so tovrstna besedila zanimiva, iz očal družbenega učinka jih lahko razumemo, da so bodisi dobrodošla, kot opozorilo pred možnim pojavom v prihodnosti, tudi kot spodbuda, da se del družbenega segmenta, ki ga predstavlja ta generacija še bolj aktivira, lahko pa tudi kot posreden instrument za vzgajanje apatičnosti, ki v takšni meri, kot se o njej piše, ne obstaja. »Znanstveno gledano je to generacija, ki je nosilka pragmatičnega idealizma, ki sem jo na podlagi rezultatov in primerjav z drugimi analizami Urada za mladino, poimenovala za hibridno generacijo, generacija, ki ima torej najvišjo stopnjo hedonistov

in kreativcev. Če že, bi lahko lastnost apatije po analizah pripisali tej generaciji samo za tisto njeno karakteristiko, ki obravnava njen odnos do politike v smislu nezaupanja in volilne neudeležbe, kar je zaskrbljujoče tudi na ravni Evrope,« razmišlja Glorjana.

ČE IMA UMETNIK SVOBODO

Med drugim je Glorjana raziskovala tudi inovativne pristope na področju bralne kulture v Evropi. »Če pogledamo na inovativnost generalno, potem vidimo, da ima ta v strategiji EU osrednje mesto, nekje do leta 2020 bi naj članice EU za raziskave in razvoj namenile 3 odstotke BDP-ja. Prognoza pravi, da bi to lahko ustvarilo 3,7 milijona novih delovnih mest, letni BDP bi se pa povečal za 800 milijard evrov. Sliši se spodbudno, a gre za inovativnost v najširšem pomenu besede. Če ostanemo pri Evropi, je zanimiva raziskava organizacije Culture Action Europe in mreže Agenda 21 for Culture, ki je med drugim pokazala, da ima menjava idej in kulturnih nazorov izredno pozitiven vpliv na inovativnost mest. Prav tako je kultura,

»Vse naše besede, ki jih pošljemo v svet so kot vojaki. In ko pošljemo za druge v svet slabe vojake, se ti, ko opravijo nalogo, vedno vrnejo domov.«

»Skušati biti vedno najbolj pameten in imeti prav, je biti prikrajšan za izkušnjo. Pamet je ogromna teža in včasih je nemogoče zbrati dovolj ljudi in orodij, da jo vzdigne. Če pa spremenimo mišljenje, se naenkrat spremeni tudi koncept ogromne teže.«

v smislu umetnosti, literature, jezikov, tradicije, prepričanj in vrednot, med prebivalci praktično univerzalno sprejeta kot ključni element za doseganje strpnosti in integracije. Pokazala je tudi to, da je potrebno spodbujati kreativno uporabo javnih prostorov, saj se posledično na ta način krepi tudi varnost. Inovativnost na področju kulture se pojavlja kot ključ za trajnostno izboljšanje mestnega življenja, kar je podprto s številnimi dobrimi praksami. Analitiki so ugotovili, da če imajo umetniki svobodo, je posledično tudi prenova bolj zapuščenih delov

mest uspešnejša. Ker ima njihova domišljija prosto pot, na ta način umetniki odpirajo oči podjetnikom in občanom, da vidijo v takšnem prostoru nove priložnosti in postajajo nanje bolj občutljivi. Prav tako se opozarja na pomen neformalnih kulturnih pobud, ki izhajajo predvsem s strani mladih in na ta način usmerjajo energijo mesta v prihodnost in se na ta način zaščitijo pred moderno destrukcijo mesta. Ta velikokrat pozablja na lokalno zgodovino, zaradi česar mesta izgubljajo svoj utrip, kar se jim vrne z učinkom bumeranga in morajo zato kasneje razmišljati o prenovi. To pomeni, da mesta v takem primeru izgubijo čas, denar in energijo. Zato analiza pravi, da je kulturna poli-

kriti. Ne »samo« osamosvajanje, vsa slovenska zgodovina kaže na odločilno vlogo slovenskega pisatelja. V času, ki ga živimo, smo prisiljeni v hladni individualizem, hlastanje za uspehom, medtem ko krehamo pod težo preživetja, tudi svojega imena. Pogrešam občutek pripadnosti, boja drug ob drugem, dihotomije so se razpasle kot muhe tudi v kulturnem sektorju. Koliko govorov vrhunskih kulturnikov se vsaj malo dotakne problematike mlajših ustvarjalcev? Koliko jih je že zaklicalo tudi v njihovem imenu? A pustimo starost, ki nima veze s kakovostjo. Veste kako jaz vidim slovenskega umetnika? Slava mu. Slovenski umetnik je bil hlapec, a dobil bo, kar mu dostojno pripada. Zato se bori, zato vztraja in zato je hraber. In če kdo utegne reči, da so to samo besede, naj ne pozabi, da jezik spreminja svet.«

bori, zato vztraja in zato je hraber. In če kdo utegne reči, da so to samo besede, naj ne pozabi, da jezik spreminja svet.«

UMETNOST JE LAHKO NOVO PODJETNIŠTVO

Gospodarstvo in politika nista znala ponuditi rešitve za krizo, zato jo mora dati umetnost, pravi Glorjana in doda, da je problem v tem, da se stanje v gospodarstvu in politiki odlikava v stanju med umetniki. »Menim, da se lahko ohrani samo tista vlada, ki je sposobna učinkovito mobilizirati vso produktivnost. Tako znanstveno, tehnično, mehansko kot ustvarjalno. Če te služijo doseganju kapitalističnih ciljev,

torej temu, da omogočajo ustvarjanje in zadovoljevanje vedno novih potreb potrošne družbe, je ustvarjalnost omejena. Umetnost in znanost nista izjemi. Ustvarjalec je postal prekarni delavec, ki je dobrodošel oziroma družbeno sprejemljiv samo, če dodaja vrednost izdelkom in storitvam. In danes smo med drugim priča padcu kupne moči ustvarjalnega razreda, ki je vedno bolj podvržen različnim oblikam izkoriščanja in razvrednotenja. Poblagovljenost ustvarjalnosti torej zavira razvoj in duši kritičnost. In takšno stanje predstavlja izziv za izgradnjo novih parametrov, ki bi ustvarjalni razred izkoristil v pravem pomenu besede. Škodljivo za družbeni razvoj je razumeti ta razred kot grožnjo. Ljudje se vedno bolj zavedajo poneumljanja, izkoriščanja in medijskega konstruiranja. Ko se bodo tega zavedali proizvajalci potreb, se bo to spremenilo. Seveda pa to nujno pomeni, da mora sprememba priti od spodaj navzgor, od izkoriščenih. Sistem temelji na ljudeh in deluje, dokler ima odjemalce. Nov sistem od nas nujno zahteva preobrazbo, ki bo pa tako proizvajalcem kot potrošnikom prinesla novo vrednost. Govorim torej o tem, da je umetnost lahko novo podjetništvo, kjer novo razumem kot izkoriščenost v pozitivnem

pomenu besede. Umetnik je jajce, a ne gnilo, ki bi se ga bilo treba znebiti z drobžem, kot se to dela v naši kulturni politiki. Je zlato jajce. Za zlato pa vemo, da ohranja vrednost in pomeni dolgoročno investicijo, ki se obrestuje.« Tudi že omenjena evropska raziskava je potrdila, da je kultura temeljno gonilo gospodarske rasti. Torej tudi statistika prikimava temu, saj je trg kulture v Evropi eno izmed glavnih koles mestnega in s tem državnega gospodarstva. Pri čemer se kultura povezuje tudi z drugimi industrijami, kot so oblikovanje, mediji in založništvo. Vse to skupaj doprinese malo manj kot 40 % BDP-ja EU. Ustvarjalne kulturne ve-rige so veliko bolj pomembne, a se tega, kot kaže, naša politika premalo zaveda, je jasna Glorjana. Ključna ugotovitev je, da bi mestne politike morale na novo preučiti svojo politiko in kulturo postaviti za izhodišče. Primer je mesto Salamanca (ali recimo Bilbao), ki je, ko je bilo leta 2002 prestolnica kulture, ustvarilo za špansko gospodarstvo več kot 700 milijonov evrov. Kultura je vsekakor sredstvo za ustvarjanje konkurenčne prednosti, sploh za države, ki imajo recimo manj proizvodne baze ali naravnih virov.

USTVARJALNOST BO VEDNO PREŽIVELA

Ustvarjalni proces je globoko duhovno doživetje, kjer ustvarjalec pozabi na samega sebe in se zlije s svojim delom. »Ustvarjanje sta zame divja vožnja in mirna duša. Nekakšna divja pomirjenost. Ko ustvarjam, sem ustvarjanje. Namesto strahu čutim odgovornost. Pomeni mi kreacijo novih resničnosti, predanost, doslednost in duhovno moč. Zame je to način življenja, pogled na svet in proces, ki proizvaja individualne in skupne pozitivne vrednosti za napredek družbe.« Ustvarjanje bo vedno katalizator družbenih sprememb, ki pa ni nujno, da vodijo navzgor. Danes smo z načrtnim izkoriščanjem in trženjem ustvarjalnosti priča tako imenovani poblagovljeni ustvarjalnosti, ki v naša življenja vnaša številne negativne posledice, ugotavlja sogovornica. Tudi ustvarjalec je postal prekarni delavec, ki služi temu, da dodaja izdelkom in storitvam dodane vrednosti, če sploh ima dostop do te možnosti. S tem se odpira tudi vprašanje o oblikovanju novega ustvarjalnega okolja, ki bi izkoriščalo posameznikov potencial v pravem pomenu besede in ne za služenje centrov sodobne ekonomije. »Prekarno delo ni škodljivo »samo« za delavce, ampak tudi za umetniško delo, če se namenoma osredotočim na del prekariata, ki se ukvarja z umetnostjo. Ustvarjalnost bo vedno preživela, to je njen nagon, njena osnovna »materija«. A razčlovečenje pomeni tudi defragmentacijo ustvarjalnosti, kar ni v skladu z naravnimi zakonitostmi in zato dolgoročno vodi k nazadovanju družbe. Ustvarjanje zato mora »nadlegovati«, tako ustvarjalca kot družbo.«

»Zunanji svet nas usmerja v kalupe, oblikuje naša mnenja, kaj si naj mislimo o nekom in o nečem. Pomembno je, na kakšen način kritiziramo svet, katerega del smo.«

tika ključna za razvoj mest in držav ter da mora biti kultura kot samostojen steber običajna praksa. Zato sogovornica meni, da je ključno, da politični aparat natančno spremlja evropske dokumente. Vse, o čemer pri nas umetniki dopovedujejo vedno znova, je na ravni EU jasna smernica. Umetniki so kapital države.«

JEZIK SPREMINJA SVET

Lepo je treba širiti, ne pa imeti doma v predalu. Umetnik mora biti dejaven in se usmeriti v prihodnost s sedanjostjo, razmišlja Glorjana. Kje pa vidi mesto pesnika v današnji družbi? »Menim, da je včasih opravljeno večje in bolj hrabro delo, če nekaj ostane v predalu. Dati nekaj iz predala samo zato, da bi se nas slišalo, ustvarja hrup. Zagotovo smo narod pesnikov, a to ni dovolj. Bistveno je vprašanje kakšnih pesnikov? V času osamosvajanja Slovenije je slovenski pesnik oziroma pisatelj odigral ključno vlogo. Povezale so nas vrednote in nove sanje. Če pogledamo danes na tisti čas, vidimo, da mu je sledilo vztrajno padanje in sedaj so posledice tako očitne, da se jih ne da več za-